

Gure semaforoaren argiak piztu bitez

Zeruko Argia, 363. zk., 1970-02-15: 12.

Atzerri-aldi luzea egin eta itzuli berria naizenez, nik ez nion, egia esan, *h* honen auziari berea duan muga-indarra orain arte sumatu. Ba nekien, bai, mugarri bat nonbaite botea izan zala, eta neronek irakurtzen nituenetan *h*-kin eta *h*-gabe ziranen berri ba nuan noski, baiña noizpait eta berez joango zalakoaren ustean-edo egondake inoxente bat nauzute.

Ba dira emen oraindik uste horreri erantsita dagozenak.

-1-

Hemen esaten ditudanak Euskalerrria eta euskera dute gai, eta egi-billaketa dute buru; eta zinean bezela esan nahi dut hemen; aitatzen ditudan egiñak beste gertakizun batzuekin ondo ba datoz, eokiera eta alabearra izango dira merio.

Hau esan eta gero, goazen arira.

Gure errian ba dira Euskaltzaindiaren semaforoak apaingarri izateko bakarrik balio duela uste dutenak; gure arteko trafiko-gaitz guzien errudun dala esaten dutenak ere bai; eta egin ahal izan duan guzia egin ez ba du ere, amaika lan txalogarri egin duala uste eta aurrerakoan egin behar aundia duela uste dugunak ere ba gera, noski.

Eta emen kontuan hau euki behar genduke:

Euskaltzaindiaz asmo bat edo beste dugunok *asmoa* ba dugu behintzat. Gure erri honetan bi milloi biztanle geranez zenbat ote gera gaur Euskaltzaindiaz kezkatzen geranok?

Pentsa zazu, irakurle, honetaz, eta gutxienez bi pentsa-gai arkituko dituzu: bat, Euskaltzaindiaz asmoren bat dugunok elkar urbillago arkitu behar dugula, eta, bestetik, gaurko gure euskera gai dugula artzen ditugun jokaerak ez ditugula guk euskerarekin jostatzeke artu behar; bestalde, euskaldun dan erri osoarentzat izango dirala.

-2-

Beste gizarteak bezela, guk ere araudi batzuen beharra ba dugu.

Askatasuna zer dan ahaztuta bizi diran asko dabil, dirudienez, askatasun billa. Askatasuna ez baita bakoitzak berea egitea, ez baita bakoitzak ona dala uste duana besteen lepotik ezartzea. Askatasuna ez da koakzioa, ez da indarkeria; askatasuna erresponsabilidadea da; koakzio eta indar-bidez (iñoiz zerbait osatu ahal ba dugu) osatu genezakeana ez da askatasuna izango!

Zer da askatasuna?

Adi-muga edo definizio asko sortu ditu "askatasun" hitzak; sortu izan ahal duan askatasuna baiño gehiago; alaere, elkar uler erazteko itzak beharrezkoak ditugu, eta orain bat naikoa dalakoz beste norbaitek jarritako hauxe ekarriko dut: "Gizon baten askatasuna, beste gizonaren askatasuneraiño bakarrik iristen da". Ez gizon *berezi* batena beste *baterenaiño*, baizik *edozein* gizonean beste *edozein*, gizonenaraiño. Askatasuna *batzuenak bakarrik* danean gaiñontzeko guziak mirabe dira. *Danon* askatasunak bakarrik egiten gaitu aske. Orduan, argi dago guretako bakoitzak berea duan askatasunetik pixka bat sakrifikatu behar dugula gure kidekoek egingo duten sakrifizioaren diña izateko.

Erri batean eta askatasunean biziko ba gera, elkarrekiko bizi-lege batzuek onartu behar ditugu.

-3-

Non dago emen semaforoa?

Egin zazu kontu irakurle (egia ez dala zerorrek igarriko diozu ta!) guretako bakoitza kotxe baten jabe dala. Nola nahi, prueba batzuek egitea ondo etorriko zaigu, ba-ez-bada ere. Ala, semaforo bat behar dugu; eta argi gorri eta orlegi hoiek agintzen diguten legerik betetzen ez ba dugu, denak elkar jo eta kale gurutzean pillotuta geratuko gera; ez elkartuta, baizik pillotuta; batzuek illak, besteak zaurituak, eta gaiñentzekoak iñora joateko gauza ez dirala.

Emen dator Euskaltzaindia, gure semaforoa.

Semaforoak ezertarako balio ez dutela uste duten euskaldunak ba dira; hoietatik gehienak argi orlegia berekin kopetean emango ba lukete bezela joan ohi dira orduko ehunean. Ausarti hoién aurka dabiltsan batzuek, berriz: semaforoko argiak piztutzea alperrik dala, eta elkar joeta bide-gurutzean geratzea obe dala diote.

Hona emen gure erroko bi pentsa eta joka bide.

Agerian dago daukagun semaforoak piztuta lan ohea egingo duala itzalita baiño.

-4-

Noski, semaforo honeri nolabaiteko gorri-orlegi ziklo hori eratu behar zaio.

Orain arte gure semaforo honek izan duan arautzerik aundiena eta bizkorrena Aranek egiña izan zen; orduan ere izan ziran istilluak!; eta ez zan, noski, utsik gabe egiña izango; baiña orduan eman ziren araudiak pizkorraldi ederra eman zion gure izkuntzari. Eta Euskaltzaindia jaio zenean haren ondoreak jaso zituan. Alaere, aitortu behar dugu, honek ez du iñoiz beste aldaketarik beharko ez danak, esan nahi. Teoloji eta Filosofi eta Sikoloji ta baita Matematika eta beste zientzi askotako oinarri-oinarriak dardarka dauden garaian, nola ez dira, ba, ele-jakintza gaitan gora-berak izango!? Gure grafia kontu exkax honetan alderdi bateko ta bestekoak izatea ez da arritzekoa.

Hau ahal da, egitan, arazoa?

-5-

Ni ez naiz epaille bat.

Nik ez dut argi-orlegirik kopetan ere, eta iñon gordea daramakienetakoa ere ez naiz beñere izan. Ni periodista bat naiz, eta ikusten dudan egia esateko eskolatu eta gaitu naute: uzte didaten artean behintzat. Nik nere erriko bidea emendik ibiliko dut. Beti.

Ez dakit nik ikusten ditudan argiak ondo sumatzen ditudan. Konturatu gabe daltonismo-gaitz hori duan asko ikusten baitut neronek. Ez dakit urte-paltak edo urte-soberak honetan ezer ikusirik ba duan. Dana dela: orregatik ez diogu guretako bakoitzak uste duanari il arte eutsi behar. Besteekaz gauzak ikusi, aztertu eta erabakitzen ikasi behar dugu, eta erabaki hoiek hartu eta gero amor-emenen ere bai.

Nik egia borobil bat aitortu nahi dut emen: nere ustez, delako *h* honek orain arte euskerari on baiño kalte gehiago egin diola, eta aurrera ere gaur euskeraz egiten duan erriari eta datozen ume euskaldunei ez diela erreztasun bat ere erantsiko.

Baina, alaere, euskera batu behar ba dugu, *h* hori erabiltzen duten euskaldunen hamarretatik bat hartzea ez zait pekatu iruditzen; amarretik amar artzea bai, setakeripekatu aundia da gaiñera; baiñan amarretatik bat, ez; bi asmoen batasuna egiteko, baten legea onartu baiño bi legeak neurritz bat egitea zuzenagoa da. Noski, erabaki hoiek ezin ditugu euskaldun txehak gerez artu; eta hori ikusirik, nik gure izkuntzaren gordelari direnen iritzia onartuko dut. Baiña, batez ere ez dut nik semafororik gabeko bidegurutze honetan euskera iltzen ikusi nahi! Hau kalte aundiagoa baita! Gaurko gure arnasa au euskerari eman-nahi onetako purrustada batean daukan arnasa pittina kenduko bait diogu!

Hauxe ahal da nahi duguna?! Ez gera bakarrik!

-6-

Or gaude danok argia ikusi zai; argiaren zai dagoenak aixa ikusten du argia; gizonaren aspaldiko griña eta ahulkeria eta tentabidea izan da hauxe; argi hori ikusi gendualakoan geunden, baiña Euskaltzaindiak ez omen du oraindik argirik piztu!

Igaz bete zituan Euskaltzaindiak 50 urte.

Urrezko eztaiak zirala-ta, batasunerako bideak ebakitzeko batzar nagusia antolatzen zuten Arantzazun. Orretarako aurretik komisioko batzuek eratu ziren, tekniko eta guzti; gero, iru egunetako batzar luzeak egin zituzten. An egin zena, gero *Euskera* aldizkarian ofizialki agertua da. Ikas-lan bat bezela, orain diotenez, baiña nola nahi jarrai-bide bat bezela; alaxe dio *h-gaz idatzita* Euskaltzaindiak agertu duan agiriak: "Lehenik ikusi duguna da guztion ustez hizkuntzaren batasuna behar-beharrezkoa dugula. Batasuna, noski, ez da Euskaltzaindiak egin dezakean gauza, eta are gutxiago bat-batean egin dezakeana. Batasun hori euskera idatziaren batasunaz mintzatu geranez gero, euskal-idazle eta irakasleen eskuetan dago, Euskaltzaindia gidari eta laguntzaille dutelarik. Arantzazun izan diren eta ez diren euskaltzaleak argibide bat izan dezaten. Euskaltzaindiak geroago eta astiroago argitarako dituen erabaki eta lanen aurrerapena agertu nahi du orain". Hau orain dala ia urtebete aztertu zen. Orain atera berria dan

Euskera aldizkarian berriz argitaratu berria da (orria: 250: "Literatura euskeraren batasunari buruz Euskaltzaindiaren agiria"). Edozeinek esango luke or aztertuta eman ziren bide hoiek dirala gero erri txheak jarrai behar ditugun bideak; Euskaltzaindiak piztutzen dituan argi hoiei egin behar bait diogu kaso.

Baiñan oraingoan ez da hori gertatu.

Argi horrerri jarraitu nahi izan diogunei esan digutenez, or ez omen zen erabakirik artu, eta argi hoiek sorgiñ-aizeak piztutakoak omen dira.

Lehen Euskaltzaindiak artu izan dituanak ere orrelakotxeak izan ote dira.

Dirudienez, oraingo honetan horren ordaiñez "laissez faire" formula erakutsi nahi digute. Erabide horrek orain arte zer ekarriak izango dituan ba dakigu: aberatsa gehiago aberastu du eta txiroa gehiago txirotu du; indartsua gehiago indartu du eta ahula ahulago utzi du. Zer aldetan egon behar dugun argi dago: txiroak eta ahulak gu geranez, ez dugu politika hori onartu behar ezin dugu onartu.

Buru-eraillearen miñak jota ahal gaude?

Gaur erri aurreratuenak egin-behar guzientzat bere programa gertutzen dute, eta jo-mugak ondo aztertu eta gero bide bat erabakitzen dutenean jo-mugari eta askatasunak uzten dien neurrian ekiten diote. Hori eta gaurko gure egin-beharra: programa bat ahal dugun ondoen gertu, eta gero arrazoia hori betetzen ahalegindu.

-7-

Orduan ez ziran behar diran argiak piztu?

Ala dirudi: naiz eta euskaltzaiñak zer ikusia izan, *Mezaberriak* bide bat artu du, eta Euskaltzaindiaren *Euskera* aldizkariak eta Euskaltzaindiaren babesean agertu den *Euskera-batasunak* beste bat. Benetako argia nongoa ote dan ibili gera billa; ez diogu, egia, egitazkoa eta gezurrezkoa zein dan oraindik igerri. Irudipeneko argiak ikusi ditugu nonbait!

Egitazko argia ote zanez ari geran bitartean, bidegurutzean jendea elkar joka eta pillatzen ari da. Euskera bera ere ortxe dago, noski; aspalditik eri, zagoan Ama orain elbarrituta; hil zorian, daukagu geuk.

Ez ote dute Euskaltzaindiko semaforo hortan argirik piztuko!?